

(i) Printed Pages : 4

Roll No.

(ii) Questions : 9

Sub. Code :

3	3	6	7
---	---	---	---

Exam. Code :

0	4	0	3
---	---	---	---

Master of Arts (Sociology) 3rd Semester

(2123)

RURAL DEVELOPMENT IN INDIA (In all Mediums)

Paper-SOC-O-633

Time Allowed : Three Hours]

[Maximum Marks : 80

Note :— Attempt **FIVE** questions in all. Question Number 1 is compulsory. In addition, attempt **four** essay type questions selecting **ONE** question from each Unit. Question Number 1 carries **20** marks and other questions carry **15** marks each.

1. Write notes on the following :

- (i) Define rural development
- (ii) Class for itself
- (iii) Land ceiling
- (iv) Sarvodaya
- (v) Kisan Sabha
- (vi) Indira Awaas Yojana
- (vii) Jawahar Rojgar Yojana
- (viii) Tribal revolts
- (ix) Globalization
- (x) Democracy at the grassroots.

10×2=20

UNIT-I

2. Write a note on the Gandhi perspective of rural development.

15

OR

3. Explain the liberal perspective of development.

15

UNIT-II

4. Explain Community Development Programme in India. 15
OR

5. Discuss the role of Panchayati Raj institutions in India. 15

UNIT-III

6. Write a note on Telangana uprising and Naxalite movement. 15

OR

7. Write a note on Tenant and Farmer movements in India. 15

UNIT-IV

8. Impact of green revolution on society. 15

OR

9. Explain the process of marginalization due to WTO. 15

(हिन्दी माध्यम)

नोट :- कुल पांच प्रश्न हल करें। प्रश्न क्रमांक 1 अनिवार्य है। इसके अलावा, प्रत्येक यूनिट में से एक प्रश्न चयन करते हुए चार निबंध प्रकार के प्रश्नों का प्रयास करें। प्रश्न क्रमांक 1, 20 अंक का है तथा अन्य प्रश्न 15 अंक के हैं।

1. निम्नलिखित पर नोट लिखें :

- (i) ग्रामीण विकास को परिभाषित करें।
- (ii) अपने लिए वर्ग।
- (iii) भूमि सीमा।
- (iv) सर्वोदय।
- (v) किसान सभा।
- (vi) इंदिरा आवास योजना।
- (vii) जवाहर रोजगार योजना।
- (viii) आदिवासी विद्रोह
- (ix) वैश्वीकरण।
- (x) जमीनी स्तर पर लोकतंत्र।

10×2=20

ਯੂਨਿਟ-I

2. ਗਰਾਮੀਣ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਗਾਂਧੀ ਪਰਿਪ੍ਰੇਖਣ ਪਰ ਏਕ ਟਿੱਪਣੀ ਲਿਖੋ। 15
ਅਥਵਾ
3. ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਪਰਿਪ੍ਰੇਖਣ ਦੀ ਵਯਾਖਯਾ ਕਰੋ। 15

ਯੂਨਿਟ-II

4. ਭਾਰਤ ਮੇਂ ਸਾਮੁਦਾਯਿਕ ਵਿਕਾਸ ਕਾਰਯਕ੍ਰਮ ਦੀ ਵਯਾਖਯਾ ਕਰੋ। 15
ਅਥਵਾ
5. ਭਾਰਤ ਮੇਂ ਪੰਚਾਯਤੀ ਰਾਜ ਸੰਸਥਾਓਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਪਰ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 15

ਯੂਨਿਟ-III

6. ਤੇਲੰਗਾਨਾ ਵਿਦ੍ਰੋਹ ਔਰ ਨਕਸਲੀ ਆਂਦੋਲਨ ਪਰ ਏਕ ਨੋਟ ਲਿਖੋ। 15
ਅਥਵਾ
7. ਭਾਰਤ ਮੇਂ ਲਗਾਨਦਾਰ ਔਰ ਕਿਸਾਨ ਆਂਦੋਲਨੋਂ ਪਰ ਏਕ ਨੋਟ ਲਿਖੋ। 15

ਯੂਨਿਟ-IV

8. ਹਰਿਤ ਕ੍ਰਾਂਤਿ ਕਾ ਸਮਾਜ ਪਰ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬਤਾਓ। 15
ਅਥਵਾ
9. ਵਿਸ਼ਵ ਵਯਾਪਾਰ ਸੰਗਠਨ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹਾਸ਼ਿਯੇ ਪਰ ਜਾਨੇ ਦੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਯਾ ਕੋ ਸਮਝਾਓ। 15

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

ਨੋਟ :- ਕੁੱਲ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 1 ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਹਰੇਕ ਯੂਨਿਟ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਚੁਣ ਕੇ ਚਾਰ ਲੇਖ ਕਿਸਮ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਕਰੋ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 1 ਦੇ 20 ਅੰਕ ਹਨ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਹਰੇਕ ਦੇ 15 ਅੰਕ ਹਨ।

1. ਹੇਠ ਦਿੱਤਿਆਂ 'ਤੇ ਨੋਟ ਲਿਖੋ :
(i) ਪੇਂਡੂ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰੋ।
(ii) ਆਪਣੇ ਲਈ ਵਰਗ
(iii) ਭੂਮੀ ਸੀਮਾ
(iv) ਸਰਵੋਦਿਆ

- (v) ਕਿਸਾਨ ਸਭਾ
- (vi) ਇੰਦਰਾ ਆਵਾਸ ਯੋਜਨਾ
- (vii) ਜਵਾਹਰ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਯੋਜਨਾ
- (viii) ਕਬਾਇਲੀ ਵਿਦਰੋਹ
- (ix) ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ
- (x) ਜ਼ਮੀਨੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਲੋਕਤੰਤਰ।

10×2=20

ਯੂਨਿਟ-I

2. ਪੇਂਡੂ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਗਾਂਧੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ 'ਤੇ ਨੋਟ ਲਿਖੋ। 15
ਜਾਂ
3. ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 15

ਯੂਨਿਟ-II

4. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਭਾਈਚਾਰਕ ਵਿਕਾਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 15
ਜਾਂ
5. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪੰਚਾਇਤੀ ਰਾਜ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 15

ਯੂਨਿਟ-III

6. ਤੇਲੰਗਾਨਾ ਵਿਦਰੋਹ ਅਤੇ ਨਕਸਲੀ ਅੰਦੋਲਨ 'ਤੇ ਇੱਕ ਨੋਟ ਲਿਖੋ। 15
ਜਾਂ
7. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲਗਾਨਦਾਰ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨ ਅੰਦੋਲਨਾਂ 'ਤੇ ਇੱਕ ਨੋਟ ਲਿਖੋ। 15

ਯੂਨਿਟ-IV

8. ਸਮਾਜ 'ਤੇ ਹਰੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੱਸੋ। 15
ਜਾਂ
9. ਵਿਸ਼ਵ ਵਪਾਰ ਸੰਗਠਨ (WTO) ਦੇ ਕਾਰਨ ਹਾਸ਼ੀਏ 'ਤੇ ਹੋਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 15